

1. Obiekt

ZAMEK - trwała ruina

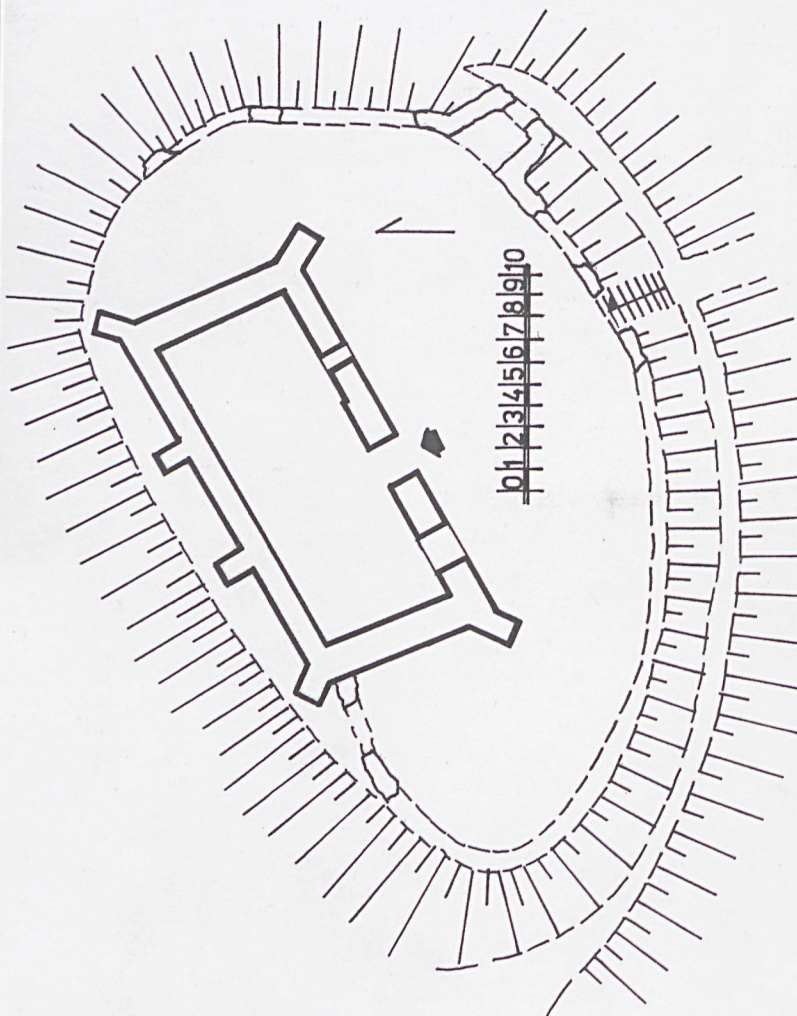
2. Czas powstania

2 poł. XIV w.

3. Miejscowość

BYDLIN

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres **Bydlin**

nr hipoteczny.....258.....

lub ewid. gruntów....

ul. 20000

5. Przynależność administracyjna

województwo.....małopolskie.....

powiatolkuski.... gmina Klucze

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna przed 1.VI 1975

województwo.....krakowskie.....

powiat.....olkuski.....

8. Właściciel i jego adres

Gmina Klucze

9. Użytkownik i jego adres

nieużytkowany

10. Rejestr zabytków

Nr. A-44/M data. 2.03.2007

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Po raz pierwszy castrum w Bydlinie wzmiankowano w dokumentach z 1398. Zamek stanowił własność Pełki i Niemierzy, bratanków Niemierzy Starszego herbu Strzała, przypuszczalnego fundatora murowanego założenia. W końcu XV w. gmach przeszedł w ręce Szczepanowskich, kolejnymi dziedzicami byli Brzeziczcy, później Bonerowie. W końcu XVI wieku kolejny właściciel wsi Mikołaj Firlej przebudował warownię na kościół p.w. Świętego Krzyża. Kościół wkrótce zamieniono na zbór ariański. W roku 1655, w czasie „Potopu” kościół posiadający wciąż walory obronne został spalony przez wojska szwedzkie i ostatecznie opuszczony. Od 2 połowy XVII w. w ruinie.

17 listopada 1914 ze wzgórza zamkowego ruszył atak Legionów Piłsudskiego na stojące w Załężu wojska rosyjskie, rozpoczynając w ten sposób bitwę pod Krzywopłotami.

Według rekonstrukcji B. Muzolfa pierwotne założenie składało się z wysokiego budynku na planie prostokąta (11x24 metry), wzniesionego z miejscowego wapienia. Gmach był oskarpowany na narożach, a średnia grubość murów wynosiła ok. 2,3 m. Prawdopodobnie pierwotnie były tu trzy kondygnacje z dwoma pomieszczeniami na każdym piętrze. Wejście do budynku ulokowano na wysokości 2,5 m - prowadził do niego drewniany ganek. W drugiej fazie budowy, zapewne jeszcze w końcu XIV wieku, dostawiono mur obwodowy z wieżą bramną w południowo-wschodniej części zespołu. Całość założenia otaczała fosa oraz kamienno-ziemny wał. W czasie przebudowy warowni na kościół w XVI stuleciu zamurowano pierwotne otwory. Podczas badań archeologicznych w ruinach odkryto trzy krypty grobowe z ludzkimi szczątkami.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, wnętrza, wyposażenie, instalacje)

Sytuacja: Ruiny zamku usytuowane są w szczytowej partii wzgórza, zwanego górą św. Krzyża. Zajmują wyrównane sztucznie wypłaszczenie o kształcie owalnym, z dłuższą osią w kierunku wschód – zachód. Obecnie wzniesienie jest porośnięte lasem sosnowym. Stoki wzgórza przecięte połowymi fortyfikacjami ziemnymi z okresu I wojny światowej (1914).

Materiał i konstrukcja: Zamek jest budowlą murowaną z miejscowego, łamanego kamienia wapiennego. Wątek murów oparto na obrobionych do lica, nieregularnych ciosach kamiennych, w większości o wydłużonej, dość płaskiej formie, układanych na zaprawie wapiennej. W wątku widoczne warstwy wyrównawcze z drobniejszych ciosów. W elewacji północnej ślady tynku.

Rzut: Ruiny zamku rozciągają się na wydłużonym obszarze wypłaszczenia, w szczytowej partii wzniesienia.. Zachowany jest w części główny, czworoboczny budynek zamkowy wzniesiony na planie prostokąta oraz w przyziemiu relikty obwodu obronnego z bramą. Obwód zewnętrzny obejmuje budynek główny półkoliście, od południa. Brama usytuowana w partii wschodniej. Czytelna również fosa odcinająca zespół zamku od strony południowej i zachodniej.

Bryła: Zachowany czworoboczny budynek zamku z przyporami narożnymi i w elewacji północnej. Brak pierwotnej wysokości, strzępie muru dochodzi do 4 m. Zamurowane okna oraz ślady po stropie sugerują zachowanie budowli na wysokość dwóch kondygnacji.

Elewacje: kamienne z widocznym wątkiem muru, bez detalu architektonicznego. W elewacji południowej widoczne dwa zamurowane i jedno odsłonięte okno o wykroju stojącego prostokąta zamknięte łukiem odcinkowym. Nie zachowana partia wejściowa, w jej miejsce wyrwy w obwodzie murów. Elewacje wschodnia i zachodnia krótsze. We wschodniej trójkątna wyrwa w wątku. Elewacja północna zachowana najlepiej, z dwoma przyporami i zachowanymi śladami tynku. Bez otworów architektonicznych. Relikty obwodu zewnętrznego czytelne śladowo.

Wnętrza: Jednoprzestrzenne, bez podziałów, częściowo zagruzowane. Na ścianach widoczne miejscami gniazda po stropach.

Wyposażenie: Brak wyposażenia.

Instalacje: Instalacji brak.

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	6. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
ok. 420 m ³	ok. 105 m ²	Zamek - refugium	Trwała ruina rezerwat archeologiczny
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja (po 1945 r.)		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)	
<p>Ruiny po 1945 były kilkakrotnie doraźnie zabezpieczane. W związku z kolejnymi badaniami archeologicznymi dokonywano wycinek, zasypów i porządkowania terenu oraz wzmacniania korony murów. W 1989 badania prowadził B. Muzolf, wykonano wówczas odsłonięcia fragmentów obwodu zewnętrznego.</p> <p>W 2006 zamek otoczono taśmą i oznaczono jako obiekt zagrożony katastrofą budowlaną.</p> <p>Dokumentacja z badań B. Muzolfa, mpis 1990 w Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Krakowie</p>		<p>Ruiny w złym stanie technicznym. Fundamenty murów stabilne. Mury w stanie dostatecznym. Miejscowe uszkodzenia łączy murów, wykruszenie wątków, ubytki i zwiędnięcie zaprawy. Destrukcyjna strzępia murów. Wnętrze zagruzowane i porośnięte niekontrolowaną roślinnością. Elementy obwodu zewnętrznego zachowane w partii przyziemia, odsłonięte w czasie badań, niezabezpieczone, zagrożone.</p>	
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie			
<p>Kompleksowe badania architektoniczne, ekspertyza konstrukcyjna, projekt rewaloryzacji i ekspozycji. Konserwacja i konsolidacja wątków i koron murów. Eksponowanie i konserwacja obwodu zewnętrznego. Zagospodarowanie otoczenia.</p>			

21. Akta archiwalne i źródła ikonograficzne (rodzaj, numer i miejsce przechowywania)

Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Krakowie:
– *Bydlin*, teczka adresowa (korespondencja);
– Błażej Muzolf, *Bydlin. Zamek rycerski na górze św. Krzyża*.
Opracowanie badań archeologicznych, Łódź 1990.

22. Bibliografia

J. Szablowski, red., *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. 1, województwo krakowskie, Warszawa 1953, s. 381.
B. Guerquin, *Zamki w Polsce*, Arkady 1984.
I. T. Kaczyńscy, *Zamki w Polsce południowej*, Muza SA 1999
L. Kajzer, J. Salm, S. Kołodziejski: *Leksykon zamków w Polsce*, Arkady 2001, s. 119.

23. Uwagi różne

24. Opracowanie karty ewidencyjnej

tekst mgr inż. arch. Ludomir Książek.
październik 2006 r.

plany, rysunki j.w.

zdjęcia fotogr. j.w., październik 2006 r.

miejsce przechowywania negatywów u autora

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

25. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

26. Załączniki

Wkładka nr 1,2

1. Miejscowość

BYDLIN

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

ZAMEK - RUINA

3. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

Fotografie dodatkowe.

Spis ilustracji:

1. Widok z pd. – zach.
2. Widok z zachodu
3. Widok od wschodu
4. Elewacja północna.
5. Wnętrze, ku zachodowi.
6. Wnętrze w kierunku wschodnim.
7. Detal elewacji – zamurowane okno.
8. Wątek murów i ślady tynku.
9. Odsłonięty fragment bramy.
10. Odsłonięty obwód zewnętrzny.
11. Między murze.

1. Miejscowość

BYDLIN

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

ZAMEK - RUINA

3. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

Fotografie dodatkowe.

